

Ekeberg, Sandefjord 17. mai 2016
Alliertes grav
Knut Brautaset

Kjære alle fremmøtte,

Vi er samlet her på vakre Ekeberg for minnes noen av dem som ga sitt liv som del av den forente innsatsen som gjorde at 2. verdenskrig i Europa ble slutt våren 1945, og at vi igjen kunne heise det norske flagget og feire vår frihet.

Sandefjord er min barndoms by og byen i mitt hjerte. Jeg er stolt over at byens folk holder i hevd tradisjonen med å hedre våre allierte, våre egne fra motstandsbevegelsen og de som seilte ute. En slik tradisjon gir oss en viktig påminnelse om at demokrati og frihet er flammer som hele tiden trenger næring og ikke minst vern.

28. desember 1944 tok til sammen 16 Halifax 4-motors bombefly av fra to flyplasser i York i England. Oppdraget var å minelegge havner i Øst-Norge. De allierte ønsket å hindre trosskipstransport fra Norge til Tyskland. Flyene forlot England i 5-tiden om ettermiddagen og ville nå målområdet omtrent 3 timer senere. I 2006 samtalte jeg i Canada med en pilot som hadde ført ett av disse 16 flyene. Han hadde som oppdrag å minelegge Oslo havn og kom trygt tilbake etter et tokt på 7 timer. To av Halifax-flyene hadde som oppdrag å slippe 4 miner hver i Sandefjordsfjorden. Siden fjorden er smal, var det et meget utfordrende oppdrag. Minene måtte slippes fra under 200 meters høyde, noe som gjorde at 20 mm luftskyts ville bli svært farlig. Flyene var operert av RCAF, og hvert fly hadde et mannskap på syv. I Canada utdannet man ikke flymaskinister. Den funksjonen var derfor bemannet av en engelsk mann fra RAF. På Halifax-flyene var det bare en pilot og en styreposisjon. Ble piloten sterkt skadet ved luftangrep, var det skjebnesvangert.

4. juledag 1944 var en klar vinterkveld med nesten fullmåne og ikke noe snø på bakken i Sandefjord. De to flyene sirklet først over Andebu for å forsikre seg om sin posisjon. Med få minutters mellomrom fløy de deretter i retning Råstad stasjon. Det første flyet, med kjennetegnet AL-W, dreide sydvest fra Råstad mot Sandefjord og kom i venstresving over Mølleråsen og videre ut fjorden. Det slapp minene omtrent ved Kvernberget og satte kursen mot England. Dette kom overraskende på tyskerne, så luftvern skytset var lite effektivt. Det neste flyet, AL-Z, fulgte samme rute, men ble møtt med kraftig ildgivning. I Sandefjord hadde tyskerne luftvernkanoner på Hasle, i Bugården, i sentrum, ved bryggen til Strømbadet og på Kilen. I tillegg lå det et marinefartøy ved Tollbodkaia, og tankskipet «Kattegat» lå i dokk på Framnes. Begge var bestykket med omfattende 20 mm luftskyts. Flyet fikk store skader, mistet høyde og styrtet på fabrikkområdet til Jahres Kjemisk Fabrikker på Vera. Alle om bord i flyet fikk en brå død. Det ble i forbindelse med flystyrten også en svært kraftig eksplosjon. Hver mine hadde over 300 kg med høyeksplosiver og i tillegg kom 4 til 5 tonn med flybensin. Lysglintet ble observert og rapportert av haleskytteren på det første flyet mens det steg oppover med kurs for England. Noen timer senere ble det i loggen over kveldens operasjoner i kontrolltårnet på Leeming airfield i York skrevet ved flyets kjennetegn AL-Z: «Did not return. Etter noe tid ble de pårørende i Canada og England oppsøkt og gitt den triste beskjeden. Sjef og pilot om bord var flying officer Bertram Ernest Drewery, 25 år gammel. Til den lille fredelige byen Chatham i Ontario, langt fra krigen i Europa, kom meldingen fra England til hans mor og far at sønnen hadde omkommet under et flytokt. Fly-mannskapet som så brått

møtte sin skjebne hadde en gjennomsnittsalder på 24 ½ år. Det var unge menn som var kalt ut for å kjempe og som måtte ofre alt i kampen mot Nazi-Tyskland. De som kom først til fabrikkområdet på Vera etter flystyrten, fortalte om branner og et grusomt syn. Det som var å finne av de syv om bord i flyet ble tatt hånd om og gitt en grav her.

En tragisk og brutal hendelse fant sted i Sandefjord i 1941.

I kampene på Øst-fronten ble mange russere tatt som fange og de fikk som regel en ublid og tragisk skjebne. 200 russiske krigsfanger kom til Sandefjord i november 1941 og ble stuet sammen i en brakkeleir øverst i Jernbanealleen. Fangene ble behandlet dårlig og brukt til tvangsarbeid. Det var elendig med mat i leieren, og noen av byens folk forsøkte å gi dem matpakker. To fanger kom for nære piggrådsgjerdet i et desperat forsøk på å få fatt i matpakke og ble brutalt skutt ned og drept. Russland var vår allierte og bidro med en formidabel innsats i den 2. verdenskrig. De to som hensynsløst ble frarøvet livet, fant den siste hvile her.

Ved å legge ned en krans på gravstedet til flymannskapet og så en krans på gravstedet til de to russiske fangene, vil vi hedre de som ga sitt liv for vår frihet. Vi gjør det med dyp respekt og takknemlighet.